

Motion till riksdagen

1986/87:Jo178

Karl Erik Olsson m. fl. (c)

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.
(prop. 1986/87:146)

Inledning

I proposition 1986/87:146 presenterar regeringen förslag till prisreglering av jordbruksprodukter, sockerbetor och socker för kommande budgetår. I samma proposition har regeringen också valt att redovisa det utredningsuppdrag om ett åtgärdsprogram för norrlandsjordbruket som en riksdagsmajoritet beslutade om våren 1986.

När det gäller förslaget till prisreglering av jordbruksprodukter överensstämmer regeringens förslag med den överenskommelse som jordbruksnämnden och jordbruksnämndens konsumentdelegation träffat med jordbrukets företrädare.

Överenskommelsen är ett avtal mellan regeringen och jordbruksnäringen. Självklart skall avtalets innehåll vara sådant att samhällets övergripande policy i jordbrukspolitiska frågor, dvs. inkomstmålet, det konsumentpolitiska målet och miljömålet kan infrias. I det bakgrundsmaterial som avtalet grundas på ingår därför överväganden om inflation, förväntad löneutveckling m. m.

Regeringen har, efter att årets överenskommelse träffats, på ett par punkter ändrat förutsättningarna. En är förbudet att använda stråförkortningsmedel fr. o. m. 1 maj 1987. En annan är beslutet om Laholmsbukten. Centerpartiet motsätter sig inte dessa beslut men förutsätter att regeringen vid kommande förhandlingar med jordbruket inte utan förvarning förändrar produktionsförutsättningarna på detta sätt.

Principen skall vara att de inskränkningar och/eller förändringar som riksdagen och regeringen anser ska gälla för jordbrukssektorn meddelas i så god tid att verksamheten kan planeras efter detta och att prisregleringarna kan anpassas därefter.

Kreditkostnader för jordbrukets investeringar

Under år 1986 sjönk räntenivån påtagligt. Lättnader på kreditmarknaden har också inneburit att näringslivets möjligheter att med rimliga räntekostnader lånefinansiera investeringar förbättrats. Detta förhållande gäller dock inte generellt för jordbrukssektorn.

Regeringen har aviserat att en kreditgarantiavgift på 1% skall tas ut även för äldre garantilån. De prioriterade obligationerna, som löpte med låg ränta, har avvecklats. Tillsammans innebär dessa båda åtgärder att kreditkostna-

derna för enskilda låntagare kan öka med mer än 2%.

Den framtida utvecklingen av jordbruksnäringen förutsätter att investeringsverksamheten både när det gäller ny- och reinvesteringar kan upprätthållas. I vissa områden är det också så att investeringarna måste öka för att långsiktigt kunna bevara en livskraftig verksamhet.

Även jordbrukets behov av investeringar och näringsens ökade kreditkostnader måste vara en del i det underlag som ligger till grund för kommande prisregleringsförhandlingar.

Sockerbetsodlingen

Idag är Sverige självförsörjande på socker. Sockerbetsodlingen har också dimensionerats för att långsiktigt i stort sett kunna upprätthålla denna målsättning. I propositionen aviserar regeringen nu en sänkt målsättning för sockerbetsodlingen. Den planerade självförsörjningsgraden för framtiden anges till 85–90%. Några skäl för en sådan sänkt ambition redovisas inte.

Mot regeringens förslag kan följande anföras:

1. En låg självförsörjningsgrad ökar Sveriges importberoende. Redan idag är Sverige ett av de mest importberoende länderna i Europa. Det finns ingen anledning för riksdagen att ytterligare öka detta beroende och därmed landets sårbarhet.

2. En neddragning av sockerbetsodlingen kommer att leda till nedläggning av sockerbruk. Regeringen förutsätter i sitt förslag att alla sockerbruk som nu är i drift skall vara kvar under regleringsperioden. Därmed avstår regeringen från att redovisa effekterna av en 10–15% minskning av sockerbetsodlingen. Olika uppgifter från såväl sockerbranchen som från olika myndigheter visar dock tydligt att minst ett sockerbruk måste läggas ned om regeringens neddragning kommer till stånd.

Riksdagen bör därför med hänvisning till vad ovan anförts besluta att uttala att sockerbetsodlingen ska dimensioneras så att importberoendet långsiktigt begränsas till max 5%.

Delat ansvar för jordbruksnäringens utveckling

I propositionen redovisar regeringen behovet av en utveckling inom jordbrukssektorn så att åkerareal används för alternativ produktion.

Lönsamheten inom jordbrukssektorn har försämrats drastiskt under de sista åren. Det har inneburit att enskilda brukare tvingats söka sig bi-inkomster från verksamheter utanför jordbruket och öka den egna arbetsinsatsen i jordbruksverksamheten samtidigt som jordbrukaren tvingats acceptera allt intensivare brukningsmetoder.

Självklart är det så att jordbruksnäringen har både kunskap, erfarenhet och vilja att delta i ett utvecklingsarbete. Idag saknas dock riskkapital för att kunna medverka.

Om en alternativ produktion med odling av energi- och proteingrödor liksom en produktion av råvaror för t. ex. fiberindustri och kemisk-teknisk industri skall komma till stånd krävs samhällets medverkan.

För det första fordras att samhället klart anger målen för den framtida jordbruksproduktionen både när det gäller den traditionella produktionen av livsmedel och när det gäller odling av alternativa produkter.

För det andra måste samhället också beskriva de insatser som samhället är berett vidta för att garantera en marknad för avsättning av den alternativa produktionen.

Centerpartiet konstaterar att sådana målbeskrivningar helt saknas i propositionen. Regeringen har inte heller i andra sammanhang redovisat ett sådant material.

Riksdagen bör därför uttala att ansvaret för en utveckling och introduktion av alternativ produktion åvilar samhället och jordbruksnäringen gemensamt samt uppdra åt regeringen att presentera förslag till insatser som kan underlätta en sådan långsiktig utveckling.

Spannmålsgruppens förslag

Regeringen har uppdragit åt den s. k. spannmålsgruppen att pröva möjliga alternativ till den traditionella jordbruksproduktionen.

Gruppen har redovisat ett delmaterial som remissbehandlats. Av detta framgår att gruppen avstått från några offensiva överväganden. I stället har gruppen valt att förorda mindre anpassningar av nuvarande produktion. Dit hör förslag om ett ökat trädesbruk och förslag om en mindre satsning på energiskog och proteingrödor. Där utöver föreslår spannmålsgruppen att skogsplantering av åkermark skall underlättas.

Centerpartiet anser att spannmålsgruppens förslag är otillräckligt och till vissa delar felaktigt.

I motion 1986/87 Jo797 av Olof Johansson (c) m. fl. har centerpartiet redovisat ett program för en offensiv satsning på alternativ produktion av råvaror liksom på odling av energi- och proteingrödor. Centerpartiets syn på samhällets delansvar för att stödja och initiera en sådan utveckling beskrivs också i samma motion. De skäl som talar för motionens förslag kvarstår alltså.

Riksdagen bör av regeringen begära ett förslag i enlighet med motionens syfte. Särskilt angeläget är det att förslaget om inrättande av ett omställningsstöd omgående genomförs.

Finansiering av administrationen för permanent skördeskadeskydd m. m.

Regeringen föreslår att kostnaderna för administration av det permanenta skördeskadeskyddet, avseende lantbruksstatistik, och del av kostnaderna för djurens hälso- och sjukvård skall finansieras genom införelavgiftsmedel.

Samhället har ett ansvar för att statistik inom lantbruksområdet upprättas och får samma omfattning och kvalitet som för andra sektorer i samhället. En fungerande distriktsveterinärorganisation måste upprätthållas i hela landet. Samhället har ett ansvar för att så sker. Vissa kostnader för djurens hälso- och sjukvård skall därför finansieras av budgetmedel.

Regeringen föreslår nu att kostnaderna i större utsträckning än vad jordbruket och regeringen var överens om skall tas från regleringsmedel. Vi anser att samhället skall ha ett klart och med jordbruket delat ekonomiskt ansvar för djurens hälso- och sjukvård.

Vad ovan anförts om samhällets ansvar för lantbruksstatistik och djurens hälso- och sjukvård bör ges regeringen till känna.

Förlängning av nybyggnadsförbudet av djurstallar

Av propositionen framgår att förbudet för nybyggnad av djurstallar för nötkreatur och svin förlängs ett år. Ett av skälen anges var det pågående arbetet med en ny djurskyddslag. Lagförslaget kan beräknas påverka den framtida utformningen av djurstallar.

Mot den bakgrunden är det motiverat att behålla nuvarande reglering i sin helhet. Det innebär att nybyggnadsförbudet även fortsättningsvis skall omfatta nybyggnad av stallar för nötkreatur, svin och fjäderfä.

Djurmiljön i främst de stora fjäderfäanläggningarna har kritiserats hårt. I livsmedelsdebatten har också bristerna i djurhållningen kopplats samman med brister i livsmedelskvaliteten. Djurskyddsaspekterna vid de stora hönserierna måste tillgodoses. Detta sker bäst om förbudet mot nybyggnad behålls i avvaktan på förslaget till ny djurskyddslag.

Riksdagen bör därför besluta, med avslag på propositionen i denna del, att lagen (1983:147) om förbud under viss tid mot nybyggnad av djurstallar för nötkreatur, svin och fjäderfä skall gälla intill utgången av juni månad 1988.

Åtgärdsprogram för Norrlandsjordbruket

I maj 1986 beslöt en majoritet bestående av c-, fp-, m- och vpk-ledamöterna i jordbruksutskottet föreslå riksdagen att uppdra åt regeringen att i samarbete med jordbruksnäringens företrädare utarbeta förslag till ett åtgärdsprogram för Norrlandsjordbruket. Riksdagen följde utskottet.

Jordbruksutskottet preciserade också ett antal frågeställningar som särskilt skulle beaktas i programarbetet. I utskottets betänkande 1985/86:24 om reglering av priserna på jordbruksprodukter m. m. anförs på s. 32 följande:

Utskottet anser, i likhet med vad som anförts i några motioner, att en helhetssyn bör anläggas på Norrlandsproblematiken och att ett åtgärdsprogram för Norrlandsjordbruket bör utarbetas. Detta bör utformas i huvudsak enligt synpunkterna i motionerna 606 och 612. Bl. a. bör uppmärksammas möjligheterna till ökad samordning mellan å ena sidan de jordbrukspolitiska stödformerna och arbetspolitiska insatser. Hänsyn bör tas till hela livsmedelssektorns betydelse från beredskapssynpunkt och som underlag för sysselsättning m. m. Möjligheterna till kombinationssysselsättning med jordbruk och/eller skogsbruk som bas bör övervägas. Frågor om produktionsinriktning och alternativa produkter bör prövas mot bakgrund bl. a. av de klimatologiska betingelserna.

Utöver det åtgärdsprogram för Norrlandsjordbruket som utskottet förordat bör i sammanhanget också beaktas att det också utanför stödområdet finns glesbygdsområden med likartade problem i fråga om sysselsättning, befolkningsunderlag m. m.

Utskottet förutsatte också att utredningsarbetet skulle utgå från de principer som framgår av 1985-års livsmedelspolitiska beslut vilket bl. a. innebär att produktionsnivån för Norrlandsjordbruket minst ska uppgå till 1984-års nivå.

Mot. 1986/87
Jo178

Propositionens förslag

Det i proposition 1986/87:146 presenterade förslaget till åtgärdsprogram för jordbruket i norra Sverige behandlar endast vissa delar av det uppdrag som riksdagen givit regeringen.

1. Livsmedelssektorns betydelse som underlag för sysselsättning skulle belysas.

Förslaget till åtgärdsprogram behandlar enbart primärproduktionens roll för sysselsättningen i norra Sverige. Programmet berör över huvud taget inte frågor om den lokala livsmedelsproduktionens betydelse för att uppfylla de konsumentpolitiska och regionalpolitiska målen.

2. Livsmedelssektorns betydelse för att upprätthålla en acceptabel beredskapsnivå skulle belysas.

Beredskapsfrågorna har över huvud taget inte berörts vare sig ur jordbrukets synpunkt eller ur försörjningssynpunkt.

3. En ökad samordning mellan de jordbrukspolitiska stödformerna och de arbetsmarknadspolitiska insatserna skulle ske.

När det gäller frågor om en ökad samordning av olika stödinsatser aviserar föredragande statsråd att s. k. starta eget-bidrag på försök bör införas för att stimulera uppbyggnad av kombinationsföretag.

Centerpartiet kommer med anledning av proposition 1986/87:150 att i en särskild motion behandla dessa frågor.

I detta sammanhang finns dock anledning understryka att kostnaderna för starta eget-bidrag till jordbrukare självklart i sin helhet skall finansieras ur de medel som ställts till förfogande för arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Vi anser därutöver att regeringen inte uppfyllt de krav som ökad samordning av de jordbrukspolitiska och arbetsmarknadspolitiska stöden så som riksdagen begärde.

4. Frågor om produktionsinriktning och alternativ skulle övervägas med särskilt hänsynstagande till de klimatoriska förhållandena.

Inte heller när det gäller frågor om den framtida långsiktiga produktionsinriktningen uppfyller åtgärdsprogrammet de krav som riksdagen ställt. Detta är särskilt allvarligt när det gäller frågor om alternativ produktion.

Framtidens jordbruk måste utvecklas så att livsmedelsproduktion kombineras med annan alternativ råvaruproduktion. Norrlandsjordbruket lever under särskilda begränsningar men har också speciella möjligheter. Den korta men intensiva odlingssäsongen kan möjliggöra en odling av nya produkter som bär, grönsaker och andra specialiteter. Några sådana förslag har inte presenterats.

5. Åtgärdsprogrammet skulle, enligt riksdagens uttalande, tas fram i samarbete med företrädare för jordbruksnäringen. Detta har inte skett vilket

klart framgår av förordet till PM mars 1987 från jordbruksdepartementet. Förslaget till program har utarbetats inom regeringskansliet. Företrädare för jordbruksnäringen har inte deltagit i arbetet utan endast fått tillfälle att lämna vissa synpunkter på detsamma. Även i detta avseende har regeringen frångått riksdagens begäran.

Sammantaget tvingas vi konstatera att förslaget till åtgärdsprogram utarbetats på ett sätt och begränsats i en omfattning som strider mot såväl anda som bokstav i riksdagens beslut. Utan att regeringen på någon punkt förklarat eller lämnat skäl härför har riksdagsbeslutet sålunda desavouerats. Ur demokratisk och parlamentarisk synpunkt är detta synnerligen allvarligt. Riksdagen bör därför besluta att som sin mening ge regeringen till känna vikten av en allsidig belysning av behoven av insatser för stöd till jordbruket i norra Sverige så som riksdagens beslut med anledning av jordbruksutskottets betänkande 1985/86:24 anger.

Den ekonomiska ramen för Norrlandsstödet

I anslutning till riksdagsbeslutet om ett åtgärdsprogram skulle utarbetas beslöt riksdagen att anslå 510 milj. kr. till prisstöd för Norrlandsjordbruket. Påståendet att detta belopp översteg jordbruksnämndens förslag är fel.

Uppräkningen av stödet innebar endast att riksdagen följde statens jordbruksnämnds huvudförslag och gav inte Norrlandsjordbruket något ytterligare ekonomiskt stöd. Genom uppräkningsen skapade riksdagen förutsättningar för att produktionsnivån inom stödområdet skulle kunna hållas på den nivå som riksdagen tidigare beslutat. Trots uppräkningsen kommer dock inte produktionen i stödområdet att uppgå till 1984 års nivå.

Den ekonomiska ramen för åtgärdsprogrammet

Totalt föreslår regeringen att 100 milj. kr. skall fördelas på tre år och mellan totalt sju län. Genomsnittligt kommer därmed medelstillskottet räknat per län att inskränka sig till ca 4,5 milj. kr. årligen under perioden. Denna summa är helt otillräcklig och kommer inte ens marginellt att förbättra läget för jordbruket inom stödområdet. Några ytterligare medel avses inte komma jordbruket till del under perioden.

Eftersom regeringen inte presenterat det fullständiga beslutsunderlag som riksdagen begär, utan endast en mindre del därav, finns grundad anledning anta att behovet av ekonomiskt stöd kan komma att öka. Riksdagen bör därför i avvaktan på ett fullständigt beslutsunderlag besluta att för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag om 100 milj. kr. att användas i huvudsak för de ändamål som proposition 1986/87 anger. Beloppet skall i sin helhet kunna tas i anspråk under budgetåret.

Åtgärdsprogrammet får inte uppfattas som en tillfällig och kortsiktig insats. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen kommande riksmöte och i anslutning till den kompletterande redovisningen av utredningsuppdraget om åtgärdsprogram för stöd norrlandsjordbruket presentera förslag till den ytterligare medelstilldelning som erfordras för återstoden av treårsperioden.

Planperiodens längd har anpassats till de budgeteringsrutiner för statliga verk och myndigheter som successivt införts. Vi anser att detta är rimligt. Samtidigt är det viktigt att riksdagen klart anger också mer långsiktiga mål för samhällsstödet till främst forskning och utveckling av norrlandsjordbruket. Enligt vår mening är detta nödvändigt för att de resurser som riktats till forskning m. m. skall användas på ett effektivt och optimalt sätt. Ett långsiktigt åtgärdsprogram för jordbruket inom stödområdet måste också innehålla en plan för forskning och utveckling av ny teknik och för växtförädling.

Stimulans av uppbyggnad av kombinationsföretag

En stor del av åtgärds paketet föreslås i propositionen riktas direkt till investeringar och stimulans för uppbyggnad av kombinationsföretag. Förslaget är i dessa delar väl motiverat.

Vi utgår från att stödet även är avsett för att stödja de traditionella formerna av kombinationsföretag som jord/skog, jord/trädgård och jord/trädgård/skog.

Många jordbruksföretag inom stödområdet behöver kompletteras med skogsarealer. Centerpartiet har i andra motioner föreslagit att en sådan utveckling skall stimuleras genom att det statliga skogsinnehavet används för att förstärka familjejordbruket. Riksdagen bör uttala att kombinationsföretag där skogsbruk ingår som en del skall gynnas genom utförsäljning av domänverkets skogsinnehav.

Stöd för att underlätta investeringar

Investeringsverksamheten inom stödområdet är oroväckande låg. Från budgetåret 1981/82 och till 1985/86 har antalet investeringsobjekt minskat från ca 2500 till ca 1600.

Detta är ett tydligt bevis på de ekonomiska svårigheter som jordbruket lever med. Om inte investeringsverksamheten snabbt ökar kommer det inte att finnas möjligheter att behålla jordbruket inom stödområdet i nuvarande omfattning.

En försiktig minskning av jordbruket inom stödområdet är uppenbarligen syftet med propositionens förslag. Vi motsätter oss en sådan utveckling.

Jordbruket i skogslänen har goda möjligheter att svara för en stor del av animalieproduktionen. Bl. a. mot denna bakgrund är det viktigt att praxis för tillståndsgivning när det gäller nybyggnation av djurstallar är generös för sådana investeringar inom stödområdet.

Generationsskiften

Många av jordbrukarna inom stödområdet är äldre. I Västernorrlands län är t. ex. 31% 60 år eller äldre. ●m inte framtidstron i Norrlandsjordbruket kan återupprättas kommer många företag att läggas ned när den nuvarande

brukaren inte längre vill fortsätta med verksamheten.

Frågan om nyetablering är föremål för utredning och kommer att behandlas i särskild ordning. Vi anser dock att läget nu är så allvarligt att insatser bör vidtas i avvaktan på mer genomgripande och långsiktiga lösningar.

Vi föreslår därför att starta eget-bidrag bör kunna utgå vid generationsskiften liksom vid nyetableringar. Regeringen bör uppdra åt statens jordbruksnämnd att utfärda föreskrifter om möjligheterna att erhålla sådant bidrag i dessa fall.

Lokal produktion

Av konsumentpolitiska skäl bör samhället stödja en utveckling av lokal livsmedelproduktion. Den nuvarande centraliseringen, i många fall till ett fåtal stora livsmedelsindustrier i landet, måste brytas.

Av beredskapsskäl och ur regional- och sysselsättningspolitisk synpunkt är det också angeläget att stödja och stimulera en decentraliserad livsmedelsproduktion inom stödområdet.

Kommuner och landsting liksom olika statliga myndigheter och verk bör därför få möjligheter att prioritera lokala producenter. Detta kan ske genom en förändring av nuvarande upphandlingsreglementen.

Riksdagen bör därför besluta uttala att den offentliga sektorn inom stödområdet bör få möjligheter att positivt särbehandla lokal produktion av livsmedel.

Hemställen

Med hänvisning till vad ovan anförs hemställer vi

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförs om förhandlingsunderlaget i kommande prisregleringsöverenskommelser,
2. att riksdagen beslutar att självförsörjningsgraden för socker och sockerprodukter skall vara oförändrad 95% av totalbehovet,
3. att riksdagen beslutar uttala att samhället och jordbruksnäringen har ett delat ansvar för utvecklingen av jordbruksnäringen i framtiden,
4. att riksdagen beslutar av regeringen begära förslag till insatser så som motion JoU 1986/87:797 av Olof Johansson (c) m. fl. anger,
5. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen angörs om samhällets kostnadsansvar för lantbruksstatistik samt delkostnadsansvar för djurens hälso- och sjukvård,
6. att riksdagen beslutar att avslå propositionens förslag till ändring av lagen (1983:147) om förbud under viss tid mot nybyggnad av djurstallar för nötkreatur, svin och fjäderfä,
7. att riksdagen beslutar att godkänna vad i proposition 1986/87:146 föreslås om åtgärder för jordbruket i norra Sverige som ett delprogram,
8. att riksdagen beslutar att till *Särskilda åtgärder för jordbruket i norra Sverige* för enbart budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag om 100 milj. kr.

9. att riksdagen beslutar att av regeringen begära kompletterande förslag till ett åtgärdsprogram. samt beräkning av tillkommande medelsbehov. för jordbruket i norra Sverige så som jordbruksutskottets betänkande (JoU 1985/86:24) och riksdagens beslut i anledning därav (rskr. 344) anger.

10. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförs om en långsiktig planering av forsknings- och utvecklingsarbetet för jordbruket inom stödområdet.

11. att riksdagen beslutar att av regeringen begära förslag avseende försäljning av domänverkets skogsinnehav för att stimulera uppbyggnad av kombinationsföretag inom stödområdet.

12. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförs dels om finansieringen av starta eget-bidrag, dels om möjligheterna att erhålla sådant bidrag vid generationsskiften och nyföretagande.

13. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförs om positiv särbehandling av lokal produktion av livsmedel.

Stockholm den 11 april 1987

Karl Erik Olsson (c)

Bertil Jonasson (c)

Karl-Anders Peterson (c)

Lennart Brunander (c)

Kerstin Göthberg (c)

